

נובמבר 2011
חשוון תשע"ב

גיליון 3

מידעון המחלקה לגאוגרפיה

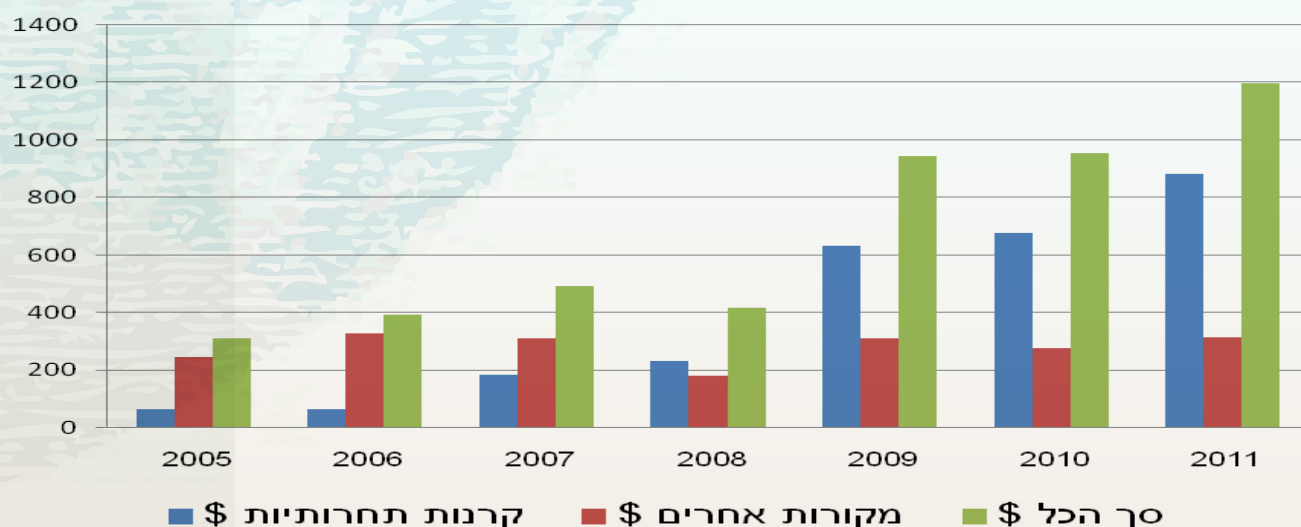
ראשית דבר

הגיליון השלישי של "על המפה" עומד בסימן הפעילות המחקרית הענפה המתקיימת במסגרת המחלקה, כפי שיפורט בהמשך גיליון זה. ציון דרך חשוב שהתרחש בקיץ האחרון הוא מינויה של בוגרת ומוסמכת המחלקה, גב' בינת שוורץ, לראש מינהל התכנון במשרד הפנים. זהו התפקיד החשוב ביותר בתחום התכנון בשירות הממשלתי, וזו הפעם הראשונה שגאוגרף מגיע לעמדה בכירה זו. אנו גאים בהצלחתה של בינת ומאחלים לה הצלחה רבה בתפקיד המורכב והמאתגר. בתחילת שנת לימודים זו מצטרפים כמאה תלמידים חדשים למחלקה. כשישים סטודנטים מתחילים את לימודי התואר הראשון וכארבעים סטודנטים מתחילים את לימודי התואר השני. אני מבקש לאחל למצטרפים החדשים, לוותיקים וכמובן לסגל המחלקה שנה אקדמית טובה, מוצלחת ומלאה הישגים. לסיום, אני מבקש להודות למיטל שטיין על הסיוע בעריכה, למירי שמידע על העיצוב הגרפי ולשרה פוקס על העריכה הלשונית של "על המפה". בברכה, פרופ' נעם שובל, ראש המחלקה.

הפעילות המחקרית במחלקה מגיעה לשיאים חדשים

בתחילת שנת 2012 תבקר בישראל ועדה בינלאומית, המורכבת מגאוגרפים ותיקים בעלי שם עולמי, על מנת לבחון ולהעריך את כל חמש המחלקות לגאוגרפיה באוניברסיטאות בישראל. לקראת ביקורה של ועדה זו הכין סגל המחלקה דו"ח הערכה עצמית הכולל התייחסות מעמיקה לפרמטרים רבים בתחום ההוראה והמחקר. הכנת הדו"ח חשפה בפנינו בצורה ברורה ומדויקת את ההישגים הכבירים שהמחלקה השיגה בשנים האחרונות מבחינה מחקרית. לשם המחשה, בחמש השנים האחרונות (2007-2011) גייסו חברי סגל המחלקה מענקי מחקר ממקורות שונים בסכום השווה לקצת יותר מארבעה מיליון דולר. המחלקה היא אחת המחלקות המצליחות ביותר בגיוס תקציבי מחקר בפקולטה למדעי החברה. בנוסף, במהלך חמש השנים האחרונות הדריכו חברי סגל המחלקה 110 סטודנטים לתואר שני במסלול המחקרי, 59 דוקטורנטים ו-9 פוסט-דוקטורנטים. לנתון זה יש להוסיף הנחיה של 37 עבודות גמר לתואר שני ו-21 עבודות דוקטור של סטודנטים המונחים על ידי סגל המחלקה, אך אינם רשומים בה. גם בתחום הפרסומים המדעיים התמונה המצטיירת משקפת עוצמה מחקרית רבה. בחמש השנים האחרונות פרסם סגל המחלקה יותר מ-300 מאמרים בכתבי עת מדעיים מהשורה הראשונה, יותר מ-70 פרקים בספרים וכן 12 ספרים.

**כספי מחקר מנוהלים על ידי חברי סגל המחלקה
לגאוגרפיה (באלפי דולרים של ארה"ב)**

זכיות של דוקטורנטים מצטיינים במלגות יוקרתיות

המחלקה לגאוגרפיה נתברכה השנה בשני זוכים במלגות הנשיא:
עמית בירנבוים ועמית טובי. על כך גאוותנו.

תוכנית מלגות הנשיא היא תכנית המלגות התחרותית והיוקרתית ביותר לדוקטורנטים במדעים העיוניים באוניברסיטה העברית. המלגות הניתנות למשך ארבע שנים מיועדות לעודד הצטיינות במחקר ולאפשר למצטיינים שבין תלמידי המחקר להקדיש את מרב זמנם ומרצם לעיון ולמחקר.

עמית בירנבוים

עמית סיים את לימודי התואר השני במחלקתנו לפני כשנתיים בהצטיינות יתרה, והחל בשנה שעברה את כתיבת הדוקטורט שלו בהנחייתו של פרופ' נעם שובל. בעבודתו מתמקד עמית בחקירת התנהגות מרחבית של בני אדם ובהבנת החוויה האנושית במרחב העירוני. המתודולוגיה שבה הוא משתמש משלבת טכנולוגיות תקשורת ואיתור מתקדמות כדוגמת GPS וטלפונים ניידים (Smart Phones) המאפשרים תשאול בזמן אמת של נחקרים בסביבתם הטבעית. בשנה"ל הקרובה הוא ישמש כעוזר הוראה בקורס המבוא לגאוגרפיה עירונית.

עמית טובי

עמית הינו תלמיד לתואר שלישי בהנחיית פרופ' ערן פייטלסון. עמית סיים בהצטיינות את לימודיו לתואר השני במחלקתנו בהתמחות בניהול, תכנון ומדיניות סביבתית. עבודתו מנתחת מדיניות כלפי שינויי אקלים והשפעת הרגישות על מדיניות מיטיגציה (הפחתה) של שינויי אקלים. עמית משמש כעוזר הוראה בקורס מבוא לתורת האקלים זה שנים אחדות, ובמהלכן זכה שנה אחר שנה לחוות דעת מצוינות על עבודתו הן מן הסטודנטים והן ממורי הקורס.

מלכה גרינברג-רענן זכתה במלגת **Ariane de Rothschild** לדוקטורנטים מצטיינים במימונה של קרן רוטשילד קיסריה.

זוהי מלגת הצטיינות הניתנת למשך שלוש שנים לנשים הלומדות לדוקטורט. היא מיועדת לעודד הצטיינות במחקר ולאפשר למצטיינות בקרב תלמידות המחקר להקדיש את מרב זמןן ומרצן לעיון ולמחקר.

מלכה סיימה בשנה שעברה את לימודי המוסמך במחלקתנו בהצטיינות יתרה והחלה השנה בכתיבת הדוקטורט. עבודתה, בהנחיית פרופ' נעם שובל, בוחנת את מערך יחסי הגומלין המרחבי והתפיסתי בין האוכלוסיות השונות בירושלים. היא משלבת בין מתודולוגיות איכותניות וכמותניות כדי לאמוד ולנתח את התפיסה וההתנהגות המרחבית של פרטים תושבי העיר.

מחקרים שפורסמו

**פרופ' עמוס פרומקין וצוות המרכז לחקר מערות (מלח"ם):
ד"ר סורין ליסקר, ד"ר אנטון וקס ושותפים נוספים/
שינויי אקלים בישראל לאור משקעי מערות, ונדידת האדם בתקופת
האבן התיכונה.**

כיצד ומדוע התפשטה האוכלוסייה האנושית על פני העולם? ישראל ממוקמת בצומת יבשות שהאדם עבר בה שוב ושוב, והשרידים שהשתמרו במערות שימשו בסיס למחקר מפורט של הנושא. במלח"ם מתבצע מחקר שינויי אקלים בעבר לפי משקעי מערות, ומחקר נדידת האדם בתקופת האבן כפי שהוא משתקף בממצאי מערות.

פרופ' עמוס פרומקין

ד"ר סורין ליסקר - דוקטורנט לשעבר במחלקה (בהדרכת פרופ' פרומקין), הראה עם שותפיו במאמר שהתפרסם ב- *Quaternary Science Reviews* כי ספלאותמים (נטיפים וזקיפים) שתוארכו בעזרת אורניום-תוריום שקעו במערות אחדות באזור ים המלח בין 12,000 - 354,000 שנים לפני זמננו, בעיקר בתקופות הקרח האחרונות. משקעים אלה אינם שכיחים, והם מייצגים אקלים לח באתרי ההשקעה, עם ריכוז מים דרך סדקים. סטרומטוליטים (משקעים גירניים של אצות) שתוארכו באותה שיטה מעידים על מפלס גבוה של אגם הליסאן באגן הניקוז של ים המלח בתקופת הקרח האחרונה. תקופה לחה במיוחד החלה לפני כ-38,000 שנים. צירוף שתי העדויות מלמד כי הסובב היה לח וקריר יחסית בתקופות הקרח האחרונות לעומת התקופות הבין קרחוניות. מדובר בצירוף של עלייה בכמות המשקעים בצפון הארץ ובמרכזה (שמהם מגיעים עיקר מימי האגם) בד בבד עם ירידה בטמפרטורות וירידה באידוי.

ד"ר אנטון וקס - דוקטורנט נוסף של פרופ' פרומקין, הראה עם שותפיו במאמר שהתפרסם ב- *Quaternary Science Reviews* לפי משקעי מערות כי הנגב היה לח יחסית בתקופה הבין קרחונית האחרונה.

בהמשך לעבודות אלה הראו פרומקין ושותפיו במחקר שהתפרסם לאחרונה ב- *Journal of Human Evolution* כי לשינויי אקלים כאלה היתה ככל הנראה השפעה על דפוסי נדידת האדם. עצמות שני מינים של אדם קדמון מתקופת האבן התיכונה התגלו במערות ארץ ישראל: האדם המודרני מבחינה אנטומית נדד מאפריקה למזרח התיכון ככל הנראה בתקופה בינקרחונית שבה רצועת מדבריות הסהרה-נגב-ערב היתה לחה למדי, ואפשרה לאדם לחצות אזור קשה זה. מאוחר יותר, בתחילת תקופת הקרח האחרונה, נדד האדם הניאנדרטלי מכור מחצבתו באירופה אל המזרח התיכון במקביל לנדידת הרצועות האקלימיות דרומה. נדידה כפולה זו הושפעה מהתפשטות כיפות הקרח בצפון אירופה ובמרכזה.

מסקנת המחקרים היא כי שינויי אקלים דרמטיים שהתרחשו במאות אלפי השנים האחרונות אפשרו לאדם לחצות מכשולים גאוגרפיים שחסמו קודם לכן את התפשטותו.

מערת צבוע ליד ערד - הנטיפים צמחו בתקופת הקרח האחרונה

פרופ' ריכב (בוני) רובין/ מפת "אלה מסעי בני ישראל" ממנטובה

בספרייה העירונית בציריך שמורה מפה עברית נדירה שנדפסה באמצע המאה השש-עשרה במנטובה שבצפון איטליה. המפה נדפסה מתחריט עץ וגודלה 377 X 509 מ"מ. בצידה הימני של המפה מודפס טקסט ומתחתיו מנורה. הטקסט נפתח במילים: "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", והוא מלמד אותנו על נסיבות הדפסת המפה. המפה

פרופ' ריכב (בוני) רובין

פונה מזרחה, מצרים וסיני באגפה הימני, עבר הירדן המזרחי בחלקה העליון, ארץ ישראל מצוירת בה במרכז, בגבולותיה על פי במדבר ל"ד, הגבול הצפוני משמאל והים התיכון למטה. בתוך תחום זה מתוארים אתרים ואירועים מקראיים רבים המזוהים בכתוביות בעברית. ביניהם נציין את חציית ים סוף וצבא מצרים הרודף אחרי בני ישראל; את הר סיני ומשה על פסגתו; את נחש הנחושת ובני ישראל סביבו; את עבר הירדן המזרחי ובו "חשבון", ו"סיחון", "עוג" ו"בשן", ומשה על הר נבו; את הירדן הנשפך אל ים כנרת וממשיך לזרם אל ים המלח. את גבולות הארץ מייצגים היישובים הנזכרים במדבר ל"ד, המצוירים כערים מוקפות חומה ומעוטרת בצריחי מגדלים. בתוך תחומי הארץ נראים יישובים מעטים: יריחו המצוירת כמבוק, ירושלים המוקפת חומה ובניין מושווה במרכזה, ולצדה הר ציון ועליו מגדל; שמונה מהמרגלים נושאים אשכול ואחריהם צועדים שני מרגלים נוספים הנושאים איש צרורו על שכמו, והם נושאי התאנה והרימון. משמאלם נראית חברון ולצדה מערה, שאליה הולכים שני המרגלים, יהושע בן-נון וכלב בן יפונה. ניתוח תוכן המפה מורכב וממנו עולה כי היא מבוססת על התורה עם פירוש רש"י. בכמה מקומות מתייחסת המפה למסורת המדרשית והתלמודית, אך רק רמזים מעטים במפה מתייחסים לזמנם של מחבריה. ראויה לציון ונציה ("וניזיא") בפינה השמאלית התחתונה, המעידה על זהותם האיטלקית של יוצרי המפה. את מקורותיהם של התיאורים הגראפיים אפשר לזהות בחלקם: תיאורי הספינות, תיאור מחנה האוהלים על יד סוכות, וצורת התיאור של ערים מוקפות חומה וצריחי המגדלים מאפיינים את הכרטוגרפיה והאומנות הנוצרית בת הזמן. דמותה של ירושלים כעיר סגלגלה, ובייחוד תיאור מבנה מתומן (= כיפת הסלע) המדמה את בית המקדש במרכזה, היה נפוץ באומנות האיטלקית לאחר מסעי הצלב, והוא התקבל באומנות היהודית באיטליה. לתיאור יריחו בדמות מבוק בן שבעה מעגלים יש מקורות מוקדמים יותר בכתבי יד נוצריים ויהודיים ובדפוסים יהודיים מוקדמים. נושאים אחרים, כדוגמת חיל פרעה הרודף אחרי בני ישראל, צבא עמלק וצבא ישראל המתנגשים בקרב רפידים, המתוארים כחילות הצועדים עם רמחים ארוכים ובולטים, נפוצים במפות שצורפו למהדורות המודפסות הנוצריות המוקדמות של כתבי הקודש. מפה זו היא המפה העברית הראשונה שהשתמשה שימוש ניכר באומנות ויזואלית וחרגה ממסורת המפות הסכמטיות המרובעות שהלכו בעקבות רש"י. היא נוצרה ככל הנראה מתוך היכרות טובה מאוד עם עולמו של לימוד התורה ופרשנותה בקרב יהודים מצד אחד; עם עולמה של הכרטוגרפיה האיטלקית שהייתה באותו זמן בשיאה מצד אחר; ומתוך התמודדות עם הופעתן של מפות במהדורות נוצריות של כתבי הקודש מצד נוסף. עם זה, המפה אינה העתקה של מפה או של מסורת מיפוי נוצרית, אלא יצירה חדשה, הן בתבניתה הגראפית והן בתכניה, ובכך היא משמשת נקודת תפנית חדשנית בתולדות המפות העבריות. גם חקירתה השיטתית של המפה לא הצליחה לפענח תעלומה, הנשארת ללא מענה, מדוע יש בידינו רק עותק יחיד וכיצד קרה שלמפה עשירה ומעניינת כל כך לא היה כל הד או המשך במסורת המפות העבריות.

למאמר המלא ראה:

R. Rubin, A Sixteenth-Century Hebrew Map from Mantua, *Imago Mundi*
Vol. 62, Part I (2010), 325-340

ד"ר גלית כהן-בלנקשטיין ופרופ' ערן פייטלסון/ מה קובע את התוואי של רכבת קלה?

ד"ר גלית כהן-בלנקשטיין

פרופ' ערן פייטלסון

בעשרים וחמש השנים האחרונות התרחש רנסאנס של רכבות קלות, בעיקר באירופה. רכבות קלות נבנו או חודשו בערים רבות. בעשור האחרון הגיעו הרכבות הקלות גם לישראל, ובימים אלו התחילה לפעול הרכבת הקלה בירושלים. שתי המטרות העיקריות שיזמי הרכבות הקלות מציינים כהצדקה להקמתן הן מתן מענה לביקושים לנסיעות ועידוד הצמיחה באזורים מסוימים, בעיקר חידוש מרכז העיר. לכן אפשר לצפות ששיקולים אלו יקבעו אף הם את התוואי שבו תיסע הרכבת הקלה. ד"ר גלית כהן-בלנקשטיין ופרופסור ערן פייטלסון בחנו לאחרונה במאמר שפורסם בכתב העת *Transportation* את השאלה 'באיזו מידה היעדים של מערכת רכבת קלה אכן משפיעים על התוואי שלה'. לשם כך נבחנו התוואים בשש עשרה ערים בצפון אמריקה ובמערב אירופה שבהן נבנו קווי רכבת קלה בעשורים האחרונים. בכל אחת מהערים הללו נשלח שאלון למומחה אחד או יותר שהיו מעורבים בהתוויית קו הרכבת, או שהיו בעלי ידע מעמיק בנוגע לכך. המומחים נשאלו מהם האתגרים העומדים בפני העיר, מה המטרות המוצהרות של הרכבת הקלה, ומה היו השיקולים בהתוויית הקו של הרכבת. הממצאים העידו שברוב הערים השיקול העיקרי היה הבטחת מספר נוסעים גדול ככל האפשר, ולכן הקווים הוטו לעבר אזורים צפופים. אך שיקול לא פחות חשוב היה מזעור ההתנגדות הצפויה של תושבים ובעלי קרקע. אי לכך הקווים הותוו במקרים רבים בהתאם לזכויות דרך קיימות, גם אם הן לא שירתו בצורה מיטבית את הביקושים, או נראו כתומכים בהתפתחות העירונית הרצויה. נוסף על כך נמצא שאין קשר בין המטרות של הפרויקט לבין האתגרים העומדים בפני העיר. המסקנה העולה מכך היא שתוואי הרכבת הקלה נקבע לא רק על ידי שיקולים מקצועיים, בין אם מתן מענה לביקושים או שיקום ופיתוח אזורים נבחרים, אלא לא מעט משיקולים פוליטיים. משום כך יוזמי הפרויקט מציינים מספר גדול של מטרות, וכך הם מבטיחים את האפשרות לציין שלפחות חלק מהמטרות הושגו, בין אם הן עונות על האתגרים העומדים בפני העיר ובין אם לאו, ומתווים את הרכבת הקלה בתוואי שיעזור את מספר ההתנגדויות הקטן ביותר. על כן אין להתפלא שהרכבות הקלות לא נותנות בסופו של דבר מענה מיטבי לאתגרים העומדים בפני הערים.

ספרים שראו אור לאחרונה

קובי כהן-הטב, אסף זלצר ודורון בר (2011) /
עיר בראי מחקרה - מחקרים בגאוגרפיה היסטורית ויישובית של ירושלים
ירושלים: מאגנס.

הספר הוקדש לפרופ' (אמריטוס) יהושע בן-אריה בהגיעו לגבורות.

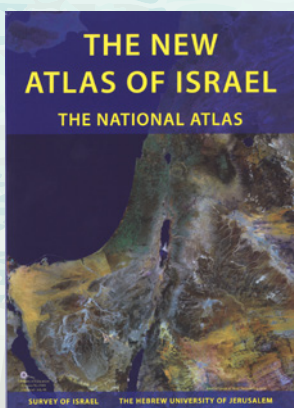

המאמרים בספר עיר בראי מחקרה - מחקרים בגאוגרפיה היסטורית ויישובית של ירושלים, מצטרפים לחשיפת עברה של ירושלים ומדגימים את מגוון נושאי המחקר ואת כיווני הדיון המייחדים את הגאוגרפיים ההיסטוריים בעשור האחרון. רוב המאמרים עוסקים בהתפתחותה של ירושלים בעת החדשה, ולצדם גם מחקרים על שלהי העת העתיקה ועל התקופה המוסלמית המאוחרת. הנושאים הנדונים הם בתי תפילה יהודיים, כנסיות ומקומות קדושים נוצריים, סוגיות כלכליות ותכנוניות הקשורות בהתפתחות העיר, עלייה לרגל ותיירות ופעילות מיסיונרית, וכן היבטים מתודולוגיים של המחקר בגאוגרפיה היסטורית. אוהבי ירושלים, חוקריה והעוסקים בדיעתה ובהנחלת צפונותיה ימצאו בספר מידע רב ומעניין.

רוב הכותבים בקובץ המאמרים ועורכי הספר הם גאוגרפים היסטוריים, מתלמידי תלמידיו של פרופ' יהושע בן-אריה: קובי כהן-הטב עוסק במאפייני התיירות המודרנית בארץ בעת החדשה, אסף זלצר עוסק בהיסטוריה של המים בעת החדשה ובהכשרת מורים להוראת גאוגרפיה, ודורון בר עוסק בהתפתחות מקומות קדושים עממיים ולאומיים בעת החדשה.

The New Atlas of Israel

בהוצאת המרכז למיפוי ישראל והאוניברסיטה העברית בירושלים, 2011.

אטלס ישראל החדש באנגלית הינו תרגום של אטלס ישראל החדש - האטלס הלאומי, מהדורת 2008.

זהו האטלס השישי בסדרת האטלסים הלאומיים של ישראל. האטלס הראשון במהדורה גדולה ומהודרת יצא בשנים 1956-1964 ביוזמתו של פרופ' דוד עמירן, שהיה מייסד המחלקה לגאוגרפיה. מהדורה שנייה באנגלית פורסמה ב-1970 בפורמט גדול, דומה בהרכבו למהדורה הראשונה. מהדורה שלישית דו-לשונית פורסמה ב-1985, ובה חודשו הנושאים והותאמו לתקופה. מהדורה רביעית, שיצאה ביוזמתו של פרופ' אריה שחר ב-1995, היתה מיוחדת במינה - היא הותאמה בפורמט ובתוכן לתלמידים והחלה לשמש כלי בסיסי ללימודי הגאוגרפיה בבתי הספר. במהדורה החמישית, משנת 2008, שפרופ' שחר שימש בה כעורך ראשי, עודכנו והודגשו הנושאים העומדים על סדר היום הציבורי והחברתי בשיטות ביטוי חדשות. האטלס הזה כולו ממוחשב, תוך שימוש במערכת מידע גאוגרפית לעריכת החומר ולעיבודו.

המהדורה האנגלית החדשה היא תרגום מדויק של המהדורה העברית. האטלס הוכן מתוך מחשבה להפיץ את אטלס ישראל בארץ ובעולם ולהציג את ישראל על רכיביה הפיסיים, החברתיים והכלכליים.

מענקי מחקר חדשים

מענק מחקר לפרופ' ערן רזין במימון הקרן הלאומית למדע (ISF) בנושא: עלייתה של מדינת המטרופולין: עיצוב מחדש של המרחב הישראלי בתחילת המאה ה-21, בשיתוף עם ד"ר יגאל צ'רני מאוניברסיטת חיפה.

פרופ' ערן רזין

האבחנה בין עיר לכפר הופכת אנכרוניסטית, והמרחב המטרופוליני הופך ליחידה החשובה ביותר להבנת ההתנהגות האנושית במרחב, לתכנון המרחבי ולגיבוש מדיניות פיתוח. ואולם, גבולותיהם של אזורים מטרופוליניים מיטשטשים יותר מאי פעם בעידן שבו המרחב הלאומי כולו הופך בהדרגה למרחב מטרופוליני; אזורים מטרופוליניים סמוכים מתמזגים בהדרגה ומתפתחים מטרופוליני-על (mega-cities), שבמקרים מסוימים מונים עשרות מיליוני תושבים. המחקר בוחן את המבנה המשתנה של האזורים המטרופוליניים בישראל ואת שאלת היווצרותו של מטרופולין-על, באמצעות ניתוח נתוני מפקדי האוכלוסין 1995 ו-2008, סקרי הרגלי נסיעות, נתונים על מקומות המגורים של עובדי מוסדות להשכלה גבוהה וסקר מפורט של יוממים למרחקים ארוכים (מהגליל לאזור תל אביב ומאזור תל אביב לנגב).

מענק מחקר לד"ר אפרת מורין במימון הקרן הלאומית למדע (ISF) בנושא: פוטנציאל השיטפון של סופות גשם: גישה חדשנית המתבססת על נתונים מסנסורים שונים ובסקלות שונות ועל ייצוג אלמנטים מבניים של הגשם.

ד"ר אפרת מורין

מה נוכל לומר על "פוטנציאל השיטפון" של סופת גשם מתקרבת? כלומר, מהי עצמת השיטפון המירבי שסופה זו יכולה ליצור באגני היקוות מטיפוסים שונים? במחקר שזכה לאחרונה במימון האקדמיה הישראלית למדעים (ISF) אנו מנסים לענות על שאלה זו על ידי ניתוח מבני זמן-מרחב של סופות גשם בסקלות שונות ובעזרת סימולציות הידרולוגיות.

במסגרת המחקר נקים רשת צפופה של רשמי גשם, שמנתונייהם נלמד על השתנות עצמות הגשם בסקלה קטנה של עשרות מטרים ודקות (מעט רשתות כאלו קיימות בעולם). מערכות מכ"ם קרקעי, וסנסורים שונים על מערכות לויין יאפשרו לנו ללמוד על דגמי זמן-מרחב של סופות הגשם בסקלות בינוניות וגדולות. נוסף על כך נבחן את התנאים האטמוספריים שבהם סופות הגשם מתרחשות. על פי הנתונים הללו נאפיין את האלמנטים העיקריים בסופות הגשם, ונקשור בין מאפיינים אלו לשיטפונות באמצעות מודלים הידרולוגיים, תוך התבססות על גישה ייחודית שפותחה במחקר קודם, המקשרת בין אלמנטים של סופת גשם לתגובה ההידרולוגית של אגן ההיקוות. גישה זו מאפשרת לנו לזהות את התנאים שבהם עצמת השיטפון המתקבל מירבית עבור סופת גשם ואגן היקוות נתונים.

המחקר מתבצע על ידי ד"ר אפרת מורין עם הדוקטורנט נדב פלג וסטודנטים נוספים שיצטרפו בהמשך. ממחקר זה אנו מקווים להבין טוב יותר מהן "טביעות האצבע" של סופות גשם שעלולות לגרום לשיטפונות חריגים, ובאלו תנאים שיטפונות אלו מתרחשים.

מענק מחקר לד"ר נעם לוין במימון הקרן לבריאות וסביבה, בנושא: משאב לאומי לבדיקת הקשר בין חשיפה למזהמים סביבתיים בילדות להיארעות סרטן בקרב אנשים בוגרים.

ד"ר נעם לוין

קבוצת המחקר מרוכזת על-ידי פרופ' ג'רמי קרק מבית הספר לבריאות הציבור של האוניברסיטה העברית, ושותפים למחקר פרופ' יואל שוורץ, פרופ' ארנון אפק, ד"ר מיכה ברחנא, פרופ' ינון רוזיק, ד"ר מיכאל הרטל וד"ר אילן לוי.

הסיכוי ללקות בסרטן נובע בין היתר מאורח-חיים, מגורמים סביבתיים ומגורמים גנטיים. במסגרת המחקר הזה המטרה שלנו היא לבחון את חלקם של גורמים סביבתיים (כמו למשל זיהום אוויר מכלי רכב) שאנשים נחשפו אליהם בילדותם, להיארעות סרטן אצלם שנים רבות לאחר מכן. במחקר, הכולל את כל אוכלוסיית ישראל מבחינה מרחבית, שותפים חוקרים מגופים שונים כגון הרישום הלאומי של סרטן, מכון וייצמן, וביה"ס לבריאות הציבור של אוניברסיטת הרווארד. על מנת להעריך את רמות זיהום האוויר התחבורתי שהיו בארץ בעבר (משנות הששים ואילך), אנו יוצרים שכבות GIS של השטחים הבנויים, מערכת הכבישים, תחנות ניטור אוויר, המאפיינים הדמוגרפיים של האוכלוסייה, על סמך מפות טופוגרפיות, מפקדי האוכלוסייה של הלמ"ס, הדמאות לוויין, נתונים מטאורולוגיים ומודלים של שימושי קרקע.

מענק מחקר לד"ר איתי פישנהדלר במימון קרן אינשטיין (ברלין) יאפשר שיתוף פעולה עם האוניברסיטה החופשית בברלין בנושא: ניהול אינטרגטיבי של משאבי טבע.

ד"ר איתי פישנהדלר

ניהול משאבי טבע מחייב ראייה בין סקטוריאלית רחבה. לדוגמא, טיפול במשבר האקלים מחייב שיתוף פעולה בין המשרד להגנת הסביבה, משרד האוצר, ומשרד התעשייה והמסחר. לכן מקודם בעולם ניהול אינטגרטיבי של משאבי טבע במגוון תחומים, כדוגמת ניהול מים, אנרגיה, תחבורה, חופים, תכנון עירוני ועוד. ואולם, קל לתכנן וקשה ליישם. לעתים קרובות מתבצרים משרדי הממשלה השונים בעמדותיהם ואינם מוותרים על סמכויותיהם, ובכך הם מונעים ניהול מושכל של משאב הטבע.

קרן אינשטיין הגרמנית הקצתה מענק מחקר נדיב לקיום שתי סדנאות בינלאומיות (אחת בישראל והאחרת בברלין) שישתתפו בהן תלמידי המחלקה לגאוגרפיה בירושלים, וכן מורי המחלקה וחוקרים עם אנשי התכנית למדיניות סביבתית באוניברסיטה החופשית בברלין.

מטרת הסדנאות לבחון את החסמים ביישום ניהול אינטגרטיבי של משאבי טבע ולזהות כלים לקדם ניהול זה. בבוא הזמן ייצא קול קורא שבו סטודנטים לתארים מתקדמים יוכלו להתחרות על מקום בסדנאות.

אירועים במחלקה

הפרס על שם הרצי (הרצל) הלוי:

הפרס ניתן השנה לנועה זיידל על עבודת הסמינר בנושא:

"הקשר בין זיהום אוויר מתחבורה בירושלים לסרטן מסוג לימפומה שאינה הודג'קין",
שכתבה במהלך לימודיה בשנה ג' במסגרת סמינר בהדרכתו של ד"ר נעם לוין.

מימין לשמאל: נועה זיידל, שחר-הרצל ניסן
(נכדו של הרצי) ויפה הלוי

מנימוקי השופטים להענקת הפרס: "העבודה מציעה דיון מעניין בנושא הקשר שבין זיהום אוויר מתחבורה לבין תחלואה בסרטן מסוג לימפומה שאינה הודג'קין. בעבודה ישנה הסתמכות על מגוון גדול של נתונים: נתוני תחלואה הכוללים את האוכלוסייה היהודית ילדת הארץ, נתוני זיהום אוויר מתחנות ניטור אחדות. נתונים דמוגרפיים מהלמ"ס וממכון ירושלים לחקר ישראל, ממוצע תאורת לילה - נלקח מתוך צילום סטילס מתחנת חלל בינ"ל, מדד לכיסוי צמחי מחושב מהדמיה, שכבת הכבישים בירושלים - מחברת מפה. הוצגה רמה גבוהה של ניתוח נתונים תוך שליטה במערכות מידע גאוגרפיות רלבנטיות. נועה הגיעה לתוצאות מובהקות סטטיסטית שנראות קבילות ועשויות להועיל לחברה בהתמודדות עם זיהום אוויר ומחלות."

בטקס נשאו בין השאר דברים שחר-הרצל, בנם של אודית (בתו של הרצי) ואודי ניסן וכן ניצב בדימוס חנה קלר (אורנשטיין) חניכתו של הרצי מהצופים, שבט משואות. את הטקס ליוותה בשירה דניאל זמיר בליווי הגיטרה של גיא גולן.

אודות הפרס: הרצל (הרצי) הלוי היה סטודנט לקראת סיום לימודיו לתואר הראשון במחלקה לגאוגרפיה, כאשר פרצה מלחמת ששת הימים. הרצי גויס לשרות מילואים במסגרת אחת מחטיבות הצנחנים במילואים והשתתף במערכה לשחרור ירושלים ובה נפל בקרב. זמן קצר לאחר נפילתו של הרצל ("הרצי") הלוי, החליטה אלמנתו, גב' יפה הלוי, בסיוע המשפחה וידידיה להנציחו באמצעות מתן פרס על שמו. הפרס מוענק מדי שנה בטקס שמתקיים סמוך ליום שחרור ירושלים במסגרת הסמינר המחלקתי של המחלקה לגאוגרפיה. הפרס מוענק מדי שנה לעבודה סמינריונית מצטיינת אשר נכתבה במסגרת אחד הסמינרים של התואר הראשון.

דיון בנושא צדק מרחבי והמחאה חברתית:

ממצאי דוחות הביניים של צוותי החשיבה של המחאה בתחומים: דיור / תחבורה / תכנון / קרקעות, ומדיניות הפרטה והמינהל הציבורי.

הדיון התקיים בחודש ספטמבר בבית מאירסדורף. הכנס אורגן על ידי המכון ללימודים עירוניים ואזוריים והמחלקה לגאוגרפיה (בסיוע מחקרי פלורסהיימר וקרן באומן), ושימש במה להצגה ראשונה של המלצות צוות דיור-תחבורה-תכנון-קרקעות של ועדת המומחים למען צדק חברתי (ספיבק/יונה), בראשותה של ד"ר אמילי סילברמן (שתלמד בשנת הלימודים הקרובה במכון ללימודים עירוניים ואזוריים). המלצות הצוות שעסק במדיניות הפרטה ובמגזר הציבורי הוצגו על ידי פרופ' יצחק גל-נור. פתחו את הדיון סתיו שפיר, ממובילי המחאה החברתית, ופרופ' אביה ספיבק, יו"ר שותף לצוותי המומחים. הזכות לדיור ועיגונה בחוק יסודי; ההכרה בכך שמענה לצרכי הדיור אינו מסתכם בהגדלת ההיצע; הזכות לנגישות והעמדת התחבורה הציבורית במרכזה, הגדרת יעדים חברתיים למדיניות הקרקעית, ושיקום המגזר הציבורי הן בין הסוגיות הבולטות שנדונו באירוע שבו השתתפו קרוב ל-80 איש. יום העיון צולם על ידי יחידת המולטימדיה של האוניברסיטה העברית. [לצפייה](#).

השקת פרויקט הדיגיטציה של מפות הקיר שנוצרו במחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית:

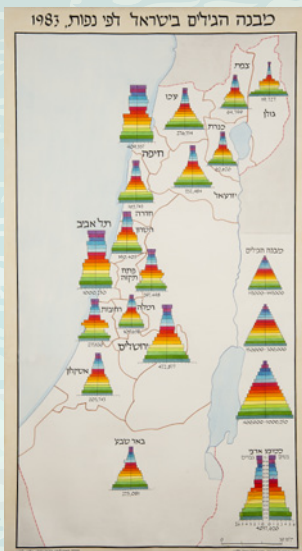
מימין לשמאל: גב' מרים קרמון, פרופ' דב ניר ומר נפתלי באר

ב-5 ביוני 2011 התקיים במתחם ספריית המפות אירוע בשיתוף רשות הספריות והמחלקה לגאוגרפיה, לציון התחלת הדיגיטציה של מאות מפות הקיר שנוצרו במחלקה לגאוגרפיה לצורכי הוראה בעשורים הראשונים לפעילותה. המפגש נערך לכבודם של **גב' מרים קרמון ומר נפתלי באר** יוצרי רוב רובן של המפות.

גב' נעמי אלשיך

במפגש השתתפו אורחים רבים ובהם גם **פרופ' דב ניר**, חתן פרס ישראל וזקן חברי הסגל של המחלקה לגאוגרפיה. פרופ' ניר תיאר את חשיבות המפות למטרות מחקר והוראה טרום עידן המחשב. במסגרת האירוע תיארה גב' תמר סופר, שהיא עצמה אחראית ליצירת חלק מן המפות המאוחזרות, את התהליך המורכב של יצירת מפות הקיר. גב' רחל קנגיסר, מנהלת ספריית המפות תיארה בפירוט את שלבי תהליך הדיגיטציה. צילום מפות הקיר על ידי צלמת מקצועית והדיגיטציה שלהן נעשו ביוזמת גב' **נעמי אלשיך**, מנהלת ספריית הר הצופים, באמצעות תרומה ייעודית למטרה זו. אפשר לצפות במפות ולהורידן באתר ייעודי שהוקם ומקושר לאתר ספריית מדעי הרוח והחברה ע"ש בלומפילד בהר הצופים. **לצפייה.**

פרויקט הדיגיטציה של כתב העת "מחקרים בגאוגרפיה של ארץ-ישראל":

פרויקט דיגיטציה נוסף הנמצא לקראת סיומו בימים אלה הוא סריקתו והעלאתו לרשת האינטרנט של כתב העת של המחלקה לגאוגרפיה "מחקרים בגאוגרפיה של ארץ ישראל". אפשר לצפות בכרכים ולהוריד את כל המאמרים שפורסמו עד כה באתר האינטרנט של המחלקה. בקרוב אנו מתכוונים להכריז על מועד הוצאתם לאור של חוברות חדשות של כתב העת. **לצפיה.**

"סובב ישראל":

החידון הארצי לגאוגרפיה וסביבה בישראל תשע"א-2011

המחלקה לגאוגרפיה היתה בין נותני החסות לחידון זה. שלב הגמר התקיים ביום שלישי כ"ג באדר ב' תשע"א, 29.3.11 באודיטוריום מרכז מורשת בגין, ירושלים. בפרס הראשון, שכר לימוד לשנה הראשונה לתואר בוגר במחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית בירושלים, זכה התלמיד פז בנדק מבית הספר הגליל המערבי שבקיבוץ יפעת.

בתמונה מימין לשמאל נראים: נאורה גולן-המורה לגאוגרפיה של פז, ד"ר צבי צמרת-יור המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, פז בנדק-חתן חידון "סובב ישראל" מבית הספר העמק המערבי בקבוץ יפעת, פרופ' דני פלונשטיין-המחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית בירושלים ודליה פניג- מפמ"ר גאוגרפיה.

חידושים בתחום ההוראה לשנת הלימודים תשע"ב

אפיק מעבר מהאוניברסיטה הפתוחה לפקולטה למדעי החברה ולמחלקה לגאוגרפיה

החל משנת הלימודים הקרובה יוכלו סטודנטים, אשר השלימו באוניברסיטה הפתוחה לימודים בקורסים המקבילים למקצת מקורסי המבוא של המחלקה (מתוך רשימה) בציונים גבוהים יחסית, להתקבל ישירות ללימודי שנה ב' במחלקה לגאוגרפיה. יהיה עליהם להשלים את הקורסים החסרים מבין המבואות שאינם נלמדים באוניברסיטה הפתוחה.

הפיכת החטיבה לגאואינפורמטיקה בתואר הראשון לתוכנית למצטיינים

בשל הביקוש ההולך וגדל ללימודים במסגרת החטיבה לגאואינפורמטיקה בקרב תלמידי המחלקה ובקרב תלמידים מחוגים אחרים, הוחלט להפוך את החטיבה החל משנת הלימודים הקרובה (תשע"ב) לתוכנית למצטיינים עם חתך קבלה גבוה ומספר מקומות מוגבל. המחזור הרביעי של החטיבה יפתח בתחילת שנת הלימודים עם 22 תלמידים, 19 מתוכם מתלמידי המחלקה ו-3 תלמידים מחוץ למחלקה, אשר עמדו בתנאי הקבלה.

שני סיורים לימודיים לרומא ולברצלונה, מחנה מחקר ברמת הגולן וסיור רגיונלי לנגב

נוסף על שישים ימי הסיור שהמחלקה מקיימת בשנה במומוצע, הוחלט לחזק השנה את נושא היציאה לשטח לסיורים של ימים אחדים, ול"החזיר עטרה ליושנה". סיורים אלה הלכו ונעלמו עם השנים, בגלל הקיצוצים התקציביים המתמשכים שחלו בתקציב המחלקה כנגזרת מהשחיקה בתקציבי ההשכלה הגבוהה.

בשנת הלימודים הזאת יתקיים מחנה מחקר פיזי ברמת הגולן לתלמידי תואר ראשון בהדרכתם של פרופ' אהרון יאיר וד"ר תמיר גרודק. פרופ' ריכב (בוני) רובין וד"ר גלעד רוזן ידריכו סיור רגיונלי לנגב במשך שלושה ימים. גם סיור זה מיועד לתלמידי התואר הראשון. פרופ' רוני אלנבלום בשיתוף עם פרופ' מריו שניידר מהמחלקה למדע המדינה יסיירו עם תלמידים לתואר שני מהמחלקה לגאוגרפיה והמחלקה למדע המדינה סיור בן שבוע ימים ברומא בחודש פברואר, ופרופ' נעם שובל בשיתוף עם פורום אירופה יסייר עם תלמידים לתואר ראשון ושני מן המחלקה לגאוגרפיה סיור בן שבוע בברצלונה ובדרום קטלוניה בשלהי חודש מרץ.

תצלום אוויר של ברצלונה. בפינה השמאלית העליונה כנסיית המשפחה הקדושה (סמדה פמיליה), אשר תכנן האדריכל הקטאלני אנטוני גאודי

רשמים משנת שבתון

בשנת הלימודים האחרונה שהה ד"ר רן אהרנסון בשנת שבתון. במהלכה הוזמן בין השאר לאוניברסיטת מוסקבה להעביר קורס בנושא 'פיתוח ומודרניזציה בארץ ישראל בתחילת העת החדשה'. להלן מקצת מרשמי:

מירושלים למוסקבה וחזרה או: כיצד הפכה הוראה באוניברסיטה לחוויה רוסית

ד"ר רן אהרנסון

מה לקורס אקדמי על 'פיתוח ומודרניזציה בארץ ישראל בתחילת העת החדשה' ולסטודנטים מתקדמים באוניברסיטה של מוסקבה? רק חלק ממשותפי הקורס, שהעברתי במכון ללימודי אסיה ואפריקה של ה-MGU ('ההרווארד של חבר העמים'), היו יהודים. לפי מה שנלחש על אחזני, חלק משאר התלמידים הגיעו בשליחות אחד השרותים החשאיים או משרדי הממשלה בהם הועסקו. יתרה מכך הצטרף מהסיבות הרגילות של סטודנטים בעולם, אך כולם הראו עניין רב בקורס, וכולם היו סטודנטים מזן נדיר מנקודת המבט הישראלית: מנומסים להפליא, ששים לעזור למרצה-לרגע, דייקנים וחרוצים מאוד - קוראים בקפדנות את כל חומר הקריאה לשיעורים! וכך, אף כי הידע ההתחלתי של רובם בנוגע לנושאי הקורס היה זעיר, הרי כמרצה נהניתי מאוד לנהל שיעורים עם כיתה מוכנה מראש על פיתוח עירוני דאז (כגון היציאה מהחומות בירושלים, ביפו ובערים אחרות), תהליכי קולוניזציה (הגירה והתיישבות של נוצרים ומוסלמים, בנוסף ליהודים) או דיפוזיה טכנולוגית ומשמעותה המרחבית (למשל של אמצעי תחבורה ומנועים, של חומרים ושיטות בנייה), ועוד.

הנאות נוספות סיפקו האוניברסיטה והעיר. לרשותי הועמדה דירת מגורים צנועה בבניין 'ארט דקו' ענק, שהוקם במהלך שנות השלושים של המאה הקודמת על-ידי סטאלין כאחד משבעת גורדי שחקים מפוארים-לשעתם ומוזנחים-כיום. המבנה האדיר משמש מאז כמפוס הראשי, שמכיל מעונות לסטודנטים ולמרצים לצד חדרי הרצאות ומחלקות רבות -- כולל, שימו לב, חמש המחלקות של הפקולטה לגאוגרפיה (!). הקורס הועבר בקמפוס הישן של האוניברסיטה, ארמון גדול בן כ-250 שנה שעבר לאחרונה שימור ושיפוץ, הממוקם ממש בצמוד לחומות הקרמלין ולכיכר האדומה אשר נופם נשקף מחלונותיו. המקום שימש אפוא מקפצה מצוינת לביקורים רגליים במרכז ההיסטורי היפהפה של העיר ובמע"ר הדינמי והעשיר-עד-להדהים שצמח ממנו. בין שני הקמפוסים המרוחקים יוממתי באחד מקווי הרכבת התחתית המפותחת והיעילה של מוסקבה, ששימשה אותי היטב גם לנסיעות ברחבי העיר הענקית בת כ-20 מיליון נפש (בהם מיליוני מהגרים לא רשומים משולי האימפריה הרוסית). הטיולים בעיר וסביבתה נעשו בהרגשה חופשית וללא שום בעיה גם לזר שאינו דובר רוסית כמוני; אולי תרמה לכך דווקא נוכחותם של אנשי ביטחון חמושים, שמסתובבים בשלשות בכל תחנת רכבת ובכל כיכר. לא הוטרדתי גם מהאנשים ליד שולחן בקצה המסדרון במעונות האוניברסיטה, שפיקחו מסביב לשעון על כל מי שנכנס ויצא. עם זאת, נוכחתי לדעת כי רבים מתושבי מוסקבה אינם נהנים במיוחד משרידים כגון אלו של המורשת הסובייטית, הממשיכים להעיב על חייהם...

סמלה של
אוניברסיטת מוסקבה

אורחים במחלקה

בשנת הלימודים תשע"ב

בשנת הלימודים התשע"ב יתארחו במחלקה חוקרים מרחבי העולם

פרופ' שרון מגדל - Prof. Sharon Megdal

שרון מגדל היא המנהלת של מרכז משאבי המים של אוניברסיטת אריזונה בארה"ב. שרון הינה חוקרת בעלת שם עולמי בתחום של ניהול ומדיניות משאבי טבע וקיימות בדגש על משאבי מים. יש לה דוקטורט בכלכלה מאוניברסיטת פרינסטון. שרון מגדל קיבלה מלגת שבתון למשך חודש מקרן לידי דיוויס באוניברסיטה העברית ותגיע למחלקה כאורחת של פרופ' ערן פייטלסון במהלך הסמסטר השני.

ד"ר קונסטנטינוס (קוסטס) פאפאסטאטיס - Dr. Konstantinos (Kostas) Papastathis

קוסטס למד תיאולוגיה, פילוסופיה ומדע המדינה באוניברסיטת אריסטו בסלוניקי שביוון וכן באוניברסיטה הקתולית של Leuven בבלגיה. בשנים 2008-2011 הוא עבד כמרצה וחוקר באוניברסיטת אריסטו בסלוניקי. תחומי התעניינותו העיקריים הם ההיסטוריה העכשווית של הכנסייה האורתודוקסית והנגזרות מכך לנושאים הקשורים בירושלים. קוסטס ישהה במחלקה במהלך שנת הלימודים הקרובה כאורח של פרופ' (אמריטוס) רות קרק.

ד"ר אלש רודה - Aleš Ruda

אלש הינו מרצה לגאוגרפיה באוניברסיטת מסריק בצ'כיה הממוקמת בברנו. זוהי האוניברסיטה השנייה בגודלה בצ'כיה ובה לומדים כיום מעל ארבעים וארבעה אלף סטודנטים. אלש מתמחה ביישום של מערכות מידע גאוגרפיות לניתוח השפעות סביבתיות, בעיקר בהקשר להשפעות התיירות על הנוף ועל הפיתוח האזורי. אלש מגיע למחלקה לארבעה שבועות במהלך חודש פברואר כאורחו של פרופ' נעם שובל במסגרת התוכנית Erasmus Mundus של האיחוד האירופי, אשר מטרתה לעודד ניידות וקשרים בין חוקרים ואוניברסיטאות שונות ברחבי אירופה.

הכירו את תלמידי המחקר

אמיר גלילי - דוקטורנט בתחום הגאוגרפיה ההיסטורית - תרבותית.

אמיר בעבודת שדה בירדן

את לימודי התואר הראשון סיים אמיר בהצטיינות במכללת בית ברל. במהלך התואר הראשון נחשף אמיר למחקר הגאוגרפי של תהליכי התיישבות של נוודים והחל להתמחות בנושא. את התואר השני עשה אמיר באוניברסיטה העברית. עבודת המוסמך שלו עסקה בתהליכי נוודות והתיישבות בעמק יזרעאל טרם ההתיישבות הציונית, פתחה צוהר לתהליכים שיצרו את התנאים לרכישת הקרקעות וההתיישבות הציונית בעמק בתחילת המאה העשרים, והוסיפה נדבך למחקר ההשוואתי בנוגע להפרטת קרקעות וההשלכות היישוביות שלהן במזרח התיכון. העבודה נעשתה בהדרכתה של פרופ' רות קרק וזכתה בפרס הקרן הקיימת לישראל לעבודת מוסמך מצטיינת. כעת הוא כותב עבודת דוקטורט בנושא: "מעגלי חיים בחברת נוודים: דפוסי קבורה בחברה הבדווית בנגב כמראה לתהליכים מרחביים וחברתיים" בהנחיית פרופ' (אמריטוס) רות קרק. העבודה עוסקת בתהליכים מרחביים וחברתיים העוברים על החברה הבדווית בנגב במאה השנים האחרונות, כפי שהם משתקפים בדפוסי הקבורה. במסגרת זו מבצע אמיר ראיונות עומק וסיורי שטח עם זקני החברה הבדווית בנגב ובמקביל מבצע ניתוח ממו"ג של תצלומי אוויר ומפות היסטוריות על מנת לנתח תהליכים מרחביים המשתקפים בדפוסי הקבורה. מחקר זה מאפשר לפרש תופעה מרחבית שכמעט ולא נחקרה עד כה, ובעזרתה להבין תהליכים רחבים יותר של שבטיות ומבנה חברתי, טריטוריאליזם, דפוסי התיישבות במרחב, יחסים עם השלטון המרכזי ותהליכים נוספים. במקביל התחיל אמיר מחקר משווה על דפוסי קבורה של אוכלוסיות נוודיות במונגוליה, והוא מתעתד להרחיב את המחקר על תהליכים חברתיים ומרחביים במדינות נוספות. במאמר האחרון שלו, שהתפרסם בגיליון האחרון של כתב העת "המזרח החדש", ניתח אמיר את הטיפולוגיה והתפרוסת המרחבית של בתי הקברות הבדווים בנגב והניח את המסד התיאורטי להמשך המחקר.

מחוץ למחקר צבר אמיר ניסיון כמורה דרך ומנהל של צוותי הדרכת שטח, מתנדב ביחידת החילוץ הר הנגב ומשרת במילואים כקצין ביחידת שדה. הוא מתגורר במדרשת בן-גוריון אשר בשדה בוקר, נשוי לנטע ואב לדפנה (6), יוחאי (3), ויונתן בן השלושה חודשים, ובעיקר ממשיך ליהנות מכל רגע של מחקר אקדמי.

מיכל איזקסון - דוקטורנטית בתחום הגאוגרפיה העירונית

מיכל היא תלמידה של פרופ' נעם שובל, החוקרת התנהגות מרחבית של הפרט באמצעות שיטות איתור מתקדמות. את התואר הראשון והשני שלה סיימה במחלקה וכתבה עבודת תזה לתואר שני שעסקה בהתנהגות מרחבית של תיירים בעכו העתיקה. במהלך שנות לימודיה במחלקה זכתה מיכל להשתלב בפרויקטים בינלאומיים למחקר כחלק מצוות המחקר של פרופ' שובל ובהם הייתה שותפה למציאת שיטות ופתרונות לניתוח נתוני זמן-מרחב בעלי דיוק גבוה. על הישגים אלו זכתה בפרס קיי לחדשנות במחקר בשנת 2010. בנוסף זכתה מיכל במלגת הנשיא ובמלגת הדיקן לדוקטורנטים מצטיינים.

עבודת הדוקטורט שלה, שעתידה להיות מוגשת בסוף השנה, עוסקת בהתנהגות המרחבית של קשישים בישראל ובגרמניה ובוחנת את הפן המרחבי של תיאוריית הפעלתנות לעת זקנה. "המחקר שלי נמצא בתפר שבין גאוגרפיה, תחבורה וגרונטולוגיה. בדוקטורט שלי אני מפגישה בין המרחב לגרונטולוגיה. לנו כגאוגרפים יש כלים ודרכי חשיבה ייחודיים שלהם פוטנציאל גדול לתרום למחקר הגרונטולוגי תרומה ייחודית. תיאוריית הפעלתנות לעת זקנה, אחת התיאוריות הקלאסיות המרכזיות בגרונטולוגיה חברתית, היא תיאוריה עם הקשר מרחבי ברור שאף אחד עדיין לא עסק בו. הנתונים הייחודיים שעומדים לרשותי נותנים אפשרות להבין את חיי הקשישים באופן שלא היה ניתן עד כה."

מיכל מתכננת לצאת ללימודי פוסט דוקטורט בספטמבר 2012 עם בן זוגה ערן ושתי הבנות שלהם, ניצן וערבה.

מדור בוגרים

"בכל מקום יש מישהו משלנו"

בינת שוורץ - ראש מינהל התכנון במשרד הפנים. בוגרת ומוסמכת המחלקה
בינת ביצעה סדרה של תפקידים מאז קבלת התואר הראשון וביניהם מתכנתת החברה להגנת הטבע, מתכנתת מחוז ירושלים, מתכנתת הוועדה לתשתיות לאומיות, סמנכ"ל תכנון וביצוע בחברה הלאומית לדרכים (מע"צ) ומנכ"ל אביב תשתיות וסביבה בקבוצת הייעוץ אביב ניהול הנדסה ומערכות מידע.

בתפקידה הנוכחי בינת מנהלת את מינהל התכנון במשרד הפנים. מינהל התכנון הוא הזרוע המקצועית של המועצה הארצית לתכנון ובנייה (הגוף המייצג לממשלה בנושאי תכנון מרחבי), והוא הגורם המנחה ומבקר את עבודת מוסדות התכנון המחוזיים ובעתיד הקרוב גם את הליכי התכנון והרישוי בוועדות המקומיות.

מינהל התכנון, בראשותה, אמור להוביל בשנים הקרובות את מימוש הרפורמה בתכנון ובנייה, שעיקרה: ביזור סמכויות לוועדות המקומיות לתכנון ולבנייה, קיצור הליך התכנון וקיצור משמעותי של הליך הרישוי, פישוט של המערכת התכנונית באופן שיאפשר "תכנית אחת בוועדה אחת", ביטול שכבת התכנון המחוזי ושילובו בתכנית ארצית ובתכניות מקומיות וביצוע בקרה הנדסית להיתרים במסגרת מכוני בקרה פרטיים.

המוטו המוביל את בינת בתפקידה זה הוא "פשוט יותר - יפה יותר" ("Simple is Beautiful"). לדבריה, היא תפעל ל"פישוט מערכת התכנון, קיצור לוחות הזמנים לאישור תכניות, האחדת הדרישות המקצועיות של הוועדות המחוזיות השונות, קבלת החלטות פשוטות ומהירות במוסדות התכנון". האתגר הגדול שבינת מתמודדת עמו מאז כניסתה לתפקיד הוא "שחיקת מלאי יחידות הדיור המאושרות. בחמש השנים האחרונות נשחק המלאי בהיקף של כ-50,000 יח"ד: בכל שנה הוכנסו כ-25,000 יח"ד חדשות לתוך המלאי של תכניות מאושרות שעדיין לא מומשו, ונגרעו מאותו מלאי כ-35,000 יח"ד שהוחל בבנייתן". היעד שהציבה לעצמה הוא "הכפלה של תוצרי מוסדות התכנון, מכ-25,000 יח"ד בשנה להגיע לכ-50,000 יח"ד בשנה".

החזון שלה למערך התכנון בישראל הוא "במינהל התכנון - פיתוח הידע המקצועי והנחלתו לכל העוסקים בתכנון; פיתוח כלי ניהול שליטה ובקרה במטרה להחיל על המערכת כולה נורמות של ניהול עסקי הכוללות יעדים כמותיים ואיכותיים, מדידה שלהם ותגמול בגינם; הקמת יחידה אסטרטגית שתעסוק במדיניות תכנון ארוכת טווח, תיאום ותכלול עם יעדי הממשלה ומשרדי הממשלה השונים.

"בחרתי במחלקה לגאוגרפיה בגלל הכיף (המון נקודות זכות על סיורים!), נשארתי בה בזכות הכלים. קיבלתי במהלך הלימודים כלים שמלווים אותי עד היום: ראייה רחבה ומורכבת של המציאות המרחבית, יכולות ביקורת וניתוח של נתונים ועובדות, יצירתיות, הטלת ספק בתיאוריות ו"אמיתות" מקובלות, מיצוי השאלות לפני מתן תשובות, מיקוד ותימצות, אבחנה בין עיקר וטפל. "חלק גדול מאלו למדתי מפרופ' אילן סלומון וחבל שהתלמידים החדשים מכירים אותו פחות, מפרופ' עמירם גונן ומפרופ' ערן רזין. לכולם תודה מעומק הלב".

לסיכום, מסר אישי מבינת: "היכולת להתוות את התמונה הגדולה איננה פוטרת מהתעמקות ביקורתית בפרטים, רק בשילוב שני אלו מובטחת השגת המטרה במלואה".

למוטי פסל - תלמיד שנה ג' במחלקה שזכה בפרס הדיקן להתנדבות חברתית בקהילה. הפרס ניתן במסגרת טקס הענקת התעודות לבוגרי הפקולטה ומוסמכיה בתאריך 26.5.2011. מוטי הוזמן לנאום בפני באי הטקס לספר על התנדבותו בבית הגלגלים. הוא עמד במשימה זו בכבוד רב.

שרית אזור (מימין) ומשפחתה

לשרית אזור - על זכייתה בפרס הוקרה לעובד מנהלי מצטיין לשנת תשע"א.

להלן מובאים נימוקי השופטים לזכייתה בפרס: "גב' אזור היא מזכירה בכירה בחוג לגאוגרפיה, העובדת במחלקה משנת 1997. בשנת 2004 היא זכתה בפרס הוקרה אוניברסיטאי ראשון, ומאז מסירותה למחלקה ולאוניברסיטה רק הלכה והתעצמה. גב' אזור מפגינה מקצועיות רבה בתחומים בהם היא מטפלת. היא מתאמת בצורה מופלאה את שלל הפרטים הכלולים בסיוורים שהם לחם חוקה של המחלקה, מטפלת בסטודנטים ובניהול השוטף של המזכירות, ואחראית על הנהלת החשבונות. השנה היא מילאה תפקיד חשוב בארגון כנס האגודה הגאוגרפית וארגון כנס הבוגרים, משימה שכללה ריכוז נתונים משנת 1952 ועד היום. גב' אזור נמצאת בתהליך תמידי של התחדשות ובנייה עצמית, וזאת בתנאים לא קלים. היא עובדת מוכשרת התורמת לשגרת המחלקה והישגיה."

למקבלי תואר דוקטור
ד"ר אסמהאן מסרי-חרזאללה - "ירושלים כיעד להגירה פנימית של משפחות פלסטיניות ישראליות" בהדרכתו של פרופ' ערן רזין.

ד"ר לביא שי - "גאוגרפיה היסטורית תרבותית וצילום: התפתחות ירושלים כמקרה מבחן, 1839 - 1948" בהדרכתה של פרופ' (אמריטוס) רות קרק.

מהווי המחלקה בהווה ובעבר

הפעם תמונות שנלקחו מסיורי המחלקה השונים ברחבי הארץ במהלך שנת הלימודים הקודמת (תשע"א).

תמונות שנלקחו במהלך הסיורים בקורס הר ומדבר של פרופ' עמוס פרומקין (אפריל - מאי 2011)

תמונות מסיוור בנצרת במסגרת הקורס תיירות עירונית של פרופ' נעם שובל (מאי 2011)

תמונות מסיור סגל המחלקה לעמק הירדן (יוני 2011)

